

Javaslatok a VGT-2 második vitaanyagához

Köszönjük, hogy a második vitaanyag intézkedési programjában kiemelték a Balaton-kutatás (és a Balaton-kutatók) döntés-előkészítésben játszott fontos szerepét, és beépítették a programba az iszap-témakörre vonatkozó javaslatunkat.

Azt szeretnénk, ha a VGT-2 jól használható alapanyag lenne a következő hat év fejlesztései során nemcsak a tervezőknek és a beruházóknak, hanem az érdeklődő állampolgároknak is. A cél, hogy a VGT-2 alapján mérlegelhessék, és megalapozottan támogathassák vagy pont fordítva, ellenezhessék a lakókörnyezetüket érő változások terveit. Mindezekért javaslataink az anyag jobb megismerhetőségére és megérthetőségére vonatkoznak.

Általános javaslatok

1. A Balaton terv még mindig sok általános szövegrészt tartalmaz. Kérjük, hogy szerkesszék át a szöveget olyan módon, hogy az országos tervben szereplő (és odavaló) megállapítások maradjanak ki belőle. Ahol mégis szükség van országos tervben szereplő megállapítás vagy adat közlésére, ott egyértelműen különítsék el az országos és a balatoni mondatokat.

Fokozottan áll ez a monitoringgal foglalkozó 4. fejezetre, ahol egyes bekezdésekről jelenleg eldönthetetlen, hogy az egész országról, vagy csak a Balaton vízgyűjtőről tartalmaznak-e információt.

2. Kérjük, hogy a VKI monitoring adatok közül legalább a közérdeklődésre számot tartó balatoni adatokat tegyék hozzáférhetővé. Az OKIR adatbázisban a Balaton vízminőségére vonatkozó legutolsó adat 2008-ból való, és a vízi élővilágra vonatkozó adatok nem szerepelnek benne. Holott a VKI legfőbb újdonsága, hogy az élővilág állapota alapján minősíti a víztesteket.

3. A Balaton nemcsak természetvédelmi, hanem társadalmi és gazdasági szempontból is nagy jelentőségű víztest. Ezért elvárható lenne, hogy az operatív programok között a jelentőségének megfelelő arányban szerepeljen. A legfőbb veszély, hogy a vízminőség jó állapotának megőrzésén nincs elegendő hangsúly, akár a monitoringot, akár vízminőség megőrzésének költségfedezetét tekintjük. Emiatt történhet, hogy elnagyolt és könnyelmű (hatástanulmány nélküli) tervek alapján beavatkoznak a tó életébe (ilyen például a fenyvesi kikötőépítés), vagy nem esik kellő hangsúly az első intő jelekre (ilyen például a keszthelyi öblözet idei hínárosodása).

A tervezetben számos helyen olvashatók a jó vízminőség megőrzésére vonatkozó figyelmeztetések, ám sem az intézkedési programban, sem az eddig ismeretessé vált operatív programokban nem jelennek meg a megoldásra vonatkozó tervek.

Részletes észrevételek és javaslatok

7. oldal

"A gyorsan felmelegedő tó medencéje árkos vetődéssel keletkezett kb.15-20 ezer éve, tehát a tó fiatal negyedidőszaki képződmény."

A Balaton kialakulása közérdeklődésre tart számot a helyiek, a nyaralók és a turisták körében egyaránt. Megértik azt is, hogy nem lehet pontosan tudni. Ezért a - sajnálatos tévedést is tartalmazó - mondat helyett szakszerűbb szöveget javasolunk (egyetemi jegyzetből való):

A földtudomány még ma sem tekinti lezártnak a kérdést, hogy mikor és hogyan alakult ki a Balaton medencéje. A különböző kormeghatározások megítélésénél figyelembe veendő szempont, hogy a medence kialakulása és benne tó képződése nem feltétlenül egyidejű jelenségek. A balatoni medence fejlődéstörténetében tavas, mocsaras és sivatagi periódusok váltogatták egymást. A mai Balaton a pleisztocén - holocén határon alakult ki, mintegy 10-12 ezer évvel ezelőtt.

12. oldal

"A balatoni hajózás elsősorban idegenforgalmi célokat szolgál."

Az "elsősorban" szó elhagyását javasoljuk, mert a balatoni hajózás csak idegenforgalmi célokat szolgál.

17. oldal

"A Balatonon jelentős szezonális személy- és komphajó forgalom van, de a további fejlődést akadályozza a turizmust és a szabadidő felhasználást szolgáló jacht kikötők kapacitásának elégtelensége. Komoly lehetőséget jelenthet a magyar turizmus számára a vitorlásturizmus minőségének fejlesztése. Bővítésre még van lehetőség, ezt támasztja alá, hogy az EU tagországokban lévő tavak átlagos terheltségét mutató statisztikai adat hektáronként 4 vitorlás hajó, a Balaton esetében ez a szám 0,5 hajó."

A mondatok elhagyását javasoljuk, két okból is. Egyrészt a 72. oldal harmadik bekezdésében az olvasható, hogy "*A Balaton 43 parti településén 101 kikötő és mintegy 140 csónakkikötő üzemel.*", ami elég tekintélyes szám. Továbbá nem ismeretes igényfelmérésről tanulmány, amely alátámasztaná a nagy számú kikötő kapacitásának elégtelenségét. Másrészt, egy tavon tartózkodó vitorlás hajók száma sokféle tényező függvénye, közülük a fajlagos vízfelület nagysága a legkevésbé releváns.

Maga a tervezet is többször foglalkozik a hajózás és a kikötőépítés kedvezőtlen következményeivel, ez szintén alátámasztja a mondatok elhagyását. Idézet a tervezet 90. oldaláról:

"A hajózás biztosítása az érintett víztestek (Balaton) különböző hidromorfológiai megváltoz(tat)ását okozhatják: a hajózóút előírt szélességének és mélységének elérése érdekében a medrek mesterséges kialakítására (pl. partbiztosítások), kimélyítésére, vagy a vízszint szabályozására lehet szükség, a meder rendszeres kotrása, fenntartása és a kikötőknél a part kiépítése jelenthet ökológiai problémát. A természetes szakaszokon a mesterséges hullámverés mederalakító hatása és a sekély vizű parti sávban a szaporodási helyek rombolása (ivadék pusztítása) is jelentkezik. A vízminőség szempontjából a balesetekből származó szennyezéseket és magához a hajózáshoz köthető vízszennyezéseket, pl. a ballaszt-víz, fenékvíz kiengedéséhez köthető szénhidrogén szennyezést emelhetjük ki."

60. oldal

"Az 50 ha-nál nagyobb tározók közül 6 található itt, jelenleg erősen módosított állóvíz víztestként. (A VGT1-ben, mikor a vízfolyások részének tekintettük a tározókat, ez a szám az erősen módosított vízfolyás víztestek számát növelte.)"

Ha a tározó nem része a vízfolyásnak, akkor a mesterséges víztestek közé kellene sorolni őket, mert emberi tevékenység hozta létre őket.

76. oldal

"A Balaton jellegzetes sekély tó, amely érzékenyen reagál – többek között – a vízháztartás alakulását befolyásoló hidrometeorológiai-tényezők változására. A tó vízháztartásában és ebből következően vízjárásában azok az időszakok teremtenek szélsőséges helyzetet, amikor egy-egy vízháztartási tényező tartósan jelentős eltérést mutat az átlagtól.

A fenti problémát jól érzékelteti, hogy a tó vízszintcsökkenése 2000 és 2003 között olyanná vált, amelyre a mérések kezdete óta még nem volt példa, és a vízhiány az időszak végére már problémát okozott egyes emberi igények kielégítésében."

A fenti problémát jól érzékelteti, ... kezdetű mondat elhagyását javasoljuk. Egyrészt az 1920-as évek elején voltak alacsonyabb vízszintek, másrészt az "egyes emberi igények" megfogalmazás túl általános, ezért meggyőző ereje kicsi. (Mik voltak a kielégítetlen emberi igények 2003-ban?)

78. oldal

"Habár funkcióját tekintve az ökológiai kisvíz lényegében megfelel a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 18. paragrafusában említett ökológiai vízkészletnek, attól érvényességét tekintve különbözik: az ökológiai kisvíz a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés céljaira került meghatározásra, éspedig elsősorban a vízi ökoszisztémák fennmaradását biztosító hidraulikai és hidrológiai adottságok, illetve korlátok felől kiindulva. Hasonlóképp nem tekinthető azonosnak az ökológiai kisvíz „A vizek hasznosítását, védelmét és kártételeinek elhárítását szolgáló tevékenységekre és létesítményekre vonatkozó műszaki szabályok” című, 30/2008. (XII. 31.) KvVM rendeletben meghatározott mederben hagyandó vízhozammal sem, amely alapesetben – az ökoszisztémák igényeitől függetlenül – a mértékadó kisvízi vízkészlet kétharmadában veendő fel."

Javasoljuk, hogy a vízgyűjtő-gazdálkodási tervben az **ökológiai kisvíz** egyben a felszíni víz által fenntartott ökoszisztéma **ökológiai vízigényének** gyakorlati definíciója legyen. Számértékeit az 1-1 melléklet tartalmazza.

154. oldal

Figyelmeztetés megoldatlan problémákra a tervezetben:

"A Balaton maga és hajdani sekélyvízű öblözetek, mint pl. az alegységhez tartozó Tapolcai-medence és Nagyberek már önmagukban is jelentős arányban képviselik a víztől függő védett természeti területeket és a változatos élőhelyeket. A Balaton élőhelyei közül jellemzően károsodottak a természetes eutróf tavak (3150), a kékperjés láprétek (6410) elnevezésű élőhelyek. A vizek állapotával összefüggő károsodás elsősorban a parti régió természetes növényzetének degradációja, visszaszorulása, fragmentálódása, a természetes flóra és fauna elszegényedése, a fajösszetétel megváltozása, a gyomosodás. Általában tehát a fajszám csökkenése, adventív és invazív, illetve zavarástűrő fajok előretörése, érzékeny őshonos állat- és növényfajok valamint élőhelyek visszaszorulása a jellemző.

Ezek a károsodások főleg a nem ökológiai szempontú vízszintszabályozásra, a tömegturizmusból eredő terhelésekre, a természetes part alacsony arányára, a mederben lévő nagyméretű mesterséges építmények (kikötők, kőszórások) nagy számára, a faunaidegen elemek jelenlétére és azok folyamatos telepítésére (tehát a nem ökológiai szemléletű hal- és nádgazdálkodásra), a bejárók nádas-fragmentáló hatására vezethetők vissza. E problémák kezelésében alig történt előrelépés."

Megjegyzések a 8. mellékletekhez

8-2 melléklet

Figyelmeztetés a mellékletben:

"A rendelkezésünkre álló információkból le tudjuk vonni a következtetést, hogy számos projekt valósult meg vagy van folyamatban a hidromorfológiai állapot javítására való hivatkozással.

Arra vonatkozóan, hogy ezek a fejlesztések milyen mértékű valós állapotjavulást okoztak, nem tudunk következtetést levonni.

Megállapítható, hogy az értékelés során a felmerülő nehézséget a vizek hidromorfológiai állapotában bekövetkező változás objektív és számszerűsíthető rendszerének hiánya jelentette.

A következő tervezési időszakra javasoljuk a hidromorfológiai projektek eredményeinek értékelésére alkalmas indikátor rendszer kidolgozását. (milyen hidromorfológiai terhelést szünteti meg, milyen mértékben, milyen hatékonysággal)."

8-4 melléklet

A kiskörei hallépcső és a hortobágyi tájrehabilitáció tévedésből került a mellékletbe.

8-5 melléklet

A Balatonra vonatkozóan csak diffúz terhelés (szervesanyag, tápanyag) elleni intézkedés szerepel, holott az anyagban vannak más jellegű problémák is.

8-7 melléklet

A hidromorfológiai intézkedések között nem szerepel a Balatonra vonatkozó intézkedés.

8-9 melléklet

A Balatonra vonatkozó természetvédelmi intézkedések:

"6. TA4: Csapadék-gazdálkodás, beszivárgás növelése egyéb területeken

34. IP5. Kikötőkkel és a hajózás fenntartásával kapcsolatos intézkedési csomag"

Nincs itt valami tévedés?

Balatonföldvár, 2015. december 12.

Összeállította: a NABE vgt munkacsoportja (Hajósy Adrienne, Piliszky Zsuzsa, Szauer Rózsa)